

ILLÝOVÁ, Z. – MALATINSKÝ, M. *Dva procesy s Vojtechom Tukom.* Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, 180 s.

Predmetná monografia je prvým historicko-právnym monografickým počinom¹ skúmania primárnych archívnych právnych prameňov, ktoré dokumentujú základnú faktografiu trestnoprávných konaní, vedených voči Vojtechovi Tukovi. Monografiu autori rozdelili na päť kapitol spolu s úvodným a záverečným zhodnotením charakteru a významu (veľmi okrajovo i politického) oboch súdnych káuz obžalovaného.

Keďže ide o jedného z najznámejších exponentov režimu vojnovaj Slovenskej republiky a čelného politika HSEŠ (popri jeho ďalšej, najmä právnickej a akademickej kariére), slovenskej a aj zahraničnej verejnosti je uvedená osobnosť našich najnovších dejín 20. storočia viac-menej známa. Historická charakteristika osoby Vojtecha Tuku vychádza z jeho politického pôsobenia v období prvej Československej republiky, pomníčkovského obdobia a následne vojnovaj Slovenskej republiky, kedy bol na vrchole slovenského politického establišmentu. Z tohto uhla pohľadu možno selektívne poňatý stručný životopis prezentovaný autormi v rámci prvej kapitoly chápať ako opakovanie známych faktov. Väčší význam by mal, ak by príhodne v širšom historickom expoé kontextualizoval politickú a protištátnu činnosť V. Tuku z pohľadu jej hodnotenia ako možných príčin a následkov, vplývajúcih priamo či nepriamo na pozadie, prípravu a samotný priebeh a výsledok sledovaných súdnych procesov.

Monografia sledovala dva politické procesy vedené proti V. Tukovi, prvý z konca 20. rokov a druhý, tzv. retribučný proces z roku 1946. V oboch prípadoch možno súdne konania proti V. Tukovi subsumovať pod akty štátnej moci v medziach brániacej sa demokracie (militant democracy) v dynamicky sa meniacich a neporovnateľných spoločenských a najmä geopolitických medzinárodných pomeroch v medzivojnovaj a povojnovaj ére. Autori si síce v úvode kládli otázku o charaktere týchto procesov – procesy politické alebo politicky motivované alebo ovplyvňované, ale v závere na ňu neposkytli odpoveď, ktorá by vyšla zo širšieho právno-filozofického a právno-politického zdôvodnenia. Monografia je tak právno-historickou prácou otvárajúcou priestor pre doplnenie bádania v dejinných, politických a filozofických kontextoch.

Predmetom snáh autorov bolo v stručnej podobe právno-historickej analýzy zhodnotiť hmotnoprávny a procesnoprávny podklad aj konkrétne predložené dôkazy v súdnych konaniach vedených proti V. Tukovi. V oboch prípadoch v nich išlo o trestnoprávne posúdenie

¹ Následne v roku 2018 vyšla obsahovo čiastočne sa prekrývajúca monografia o prvom procese V. Tuku. Pozri FEDORČÁK, P. *Tuka proti republike. Proces z roku 1929.* Bratislava: Marenčin PT, 2018.

jeho do značnej miery politicky a ideologicky motivovaného konania, ktoré sa v oboch súdnych procesoch (prvom z roku 1929 a druhom z roku 1946) zameralo na protištátnu činnosť V. Tuku, konajúceho v rozhodujúcom čase už ako aktívny politik (v prvom prípade V. Tuka zastával post poslanca NZ, v druhom prípade sa posudzovala jeho činnosť vo vláde Slovenskej republiky, resp. autonómnej vláde v II. ČSR).

Proces vedený v roku 1929 rozpracovala Z. Illýová na báze rozboru relevantnej právnej úpravy (hmotnoprávnym podkladom bol zákon č. 50/1923 Sb. z. a n.) a skutkových podstát zločinu príprav úkladov proti republike a zločinu vojenskej zrady a na báze rozboru archívnych materiálov (uložených najmä v Slovenskom národnom archíve) o samotnej príprave a priebehu súdneho pojednávania, venujúc náležitú pozornosť najmä vykonaným dôkazom, ich hodnoteniu a samotnému posúdeniu súdom. Odhalila tak predovšetkým slabosť predložených dôkazov, najmä vo vzťahu k získaniu a obsahu vyfabrikovaných výpovedí viacerých korunných svedkov. Zdôraznila, že v tomto prvom súdnom procese, stojacom na zásade formálnej pravdy, nelegálne získané dôkazy (ktorými v tom čase by mohli disponovať len bezpečnostné zložky čsl. vojenského spravodajstva) zreteľne usvedčovali obžalovaného V. Tuka z neprijateľných a pre československú štátnosť a demokraciu nebezpečných vlastizradných činov (ktoré konal celkom iste ako agent maďarskej či prípadne poľskej iredenty) – autorka ich označila neautenticky ako dôkazy získané ex post (pričom v danom prípade nedošlo k revízií uvedeného procesu a ani druhý proces s V. Tukom nemal tento charakter). Predmetným kapitolám chýba potrebný zovšeobecňujúci rámec a rozmer v podobe právo-historickej syntézy, čo sa v závere monografie pokúsili obaja spoluautori napraviť, no zostali často len pri elementárnej a neraz zjednodušujúcej komparácii základných znakov oboch procesov (ktorá sa ale vzhľadom na ich zásadnú odlišnosť môže javiť ako kontraproduktívna).

V tretej a štvrtej kapitole sa druhý z autorov, M. Malatinský, konzistentne a metodologicky vhodne venoval najprv vymedzeniu kľúčového pojmu súdnej retribúcie po druhej sv. vojne v kontexte zmenenej geopolitickej situácie a formulovania novej kategórie zločinov s medzinárodným presahom napĺňajúcich znaky svetovou verejnosťou veľmi citlivo vnímaných a odsúdených zločinov proti ľudskosti. Venoval najmä pozornosť špecifikám tohto druhu špeciálneho trestného konania a jeho viacerým nedemokratickým znakom (ide o známe popretie zákazu retroaktivity súdneho konania).

Monografia po právo-historickej stránke predstavenia dvoch súdnych procesov vedených proti V. Tukovi priniesla niektoré zaujímavé a menej známe fakty. Vyznačuje sa však istou „nedopracovanosťou“, ktorá sa čitateľovi odkryje pri jasnom odlišení autorského rukopisu oboch spoluautorov. Miestami sa vyskytuje (osobitne v druhej a tretej kapitole) štylistická nevyrovnanosť a trivializácia vlastného historického zhodnotenia (opakovania zistených faktov, zahmlievajúci duplicitný opis obsahu výpovedí kľúčových svedkov pred a počas pojednávania). Tieto časti by si žiadali ešte dôslednejšiu právo-historickú syntézu a zaradenie faktov do súvislostí. Z formálnej a materiálnej stránky posúdenia je možné monografiu vnímať ako prínosnú. Veľké témy – podľa nášho názoru – niekedy potrebujú zápal mladíckej chuti do práce, ale aj istý odstup a prehodnotenie matérie, aby vznikli relevantné závery presahujúce deskriptívnu úroveň. K uvedenému možno priradiť aj potrebu absentujúceho zoznamu skratiek, najmä tých, ktoré autori použili ako odkazy na použité archívy a ich fondy, a tiež nedôsledne zostavený zoznam literatúry. Domnievame sa, že

daný monografický výstup by si vyžadoval okrem istého odstupu a „vyzretia matérie“ aj štylistické a formálne cizelovanie samotného textu.

Vzhľadom na prvotný a určite autentický nový výskum, ktorý obaja slovenskí, mladí právni historici vykonali, si zaslúžia pochvalu. Z ich monografického výstupu jasne badať snahu o nezainteresovaný postoj, vedeckú pokoru voči faktom a pokus o ich racionálne zhodnotenie. Monografia prispela k poznaniu poprednej „kontroverznej“² osobnosti našich dejín, ktorý ako „zavrhnutá a zlomená postava“ nakoniec stelesňoval pronacistické prúdy v slovenskej politike a v slovenskom obyvateľstve vyvolával v masívnejšej miere skôr antipatie (s. 167). Tento monografický výstup má potenciál osloviť kriticky uvažujúce publikum. Autori svojim výskumom, venovaným právno-historickému posúdeniu trestnej činnosti V. Tuku v medziach súdobej legislatívy, naplnili svoj úmysel prispieť k poznaniu „jedného fragmentu nedávnej a zložitej minulosti“.

*Adriana Švecová
Miriam Laclavíková*

doi: 10.14712/2464689X.2019.39

² Domnievame sa, že kontroverznosť jeho osobnosti a neurčitost' jeho politického profilu je stále anticipovaná absenciou štandardnej(ných) vedeckej(ých) biografie(i) o našich popredných slovenských osobnostiach verejného a politického života.